

به نام خداوند جان و خرد

ئاوینک

تحقیقی درباره ی سیاه چادر، فولکلور و شیوه ی زندگی گذشته کردان

فرهاد عزتی زاده

سرشناسه	عزتی زاده، فرهاد، ۱۳۴۶
عنوان و نام پدیدآور	: ثاوینگ: تحقیقی درباره سیاه چادر و...
مشخصات نشر	: مؤلف
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ ص: مصور
شابک	: ۳ - ۶۱۷۰ - ۰۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
موضوع	: ایلات و عشایر - ایران - کرمانشاه - جنبه های
	جامعه شناسی
شناسه افزوده	: عنوان
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۹ ی ۲ ع ۴ / DSRV۲
رده بندی دیویی	: ۹۵۵ / ۹۸۴
شماره کتابشناسی ملی:	

ناسنامه ی پرتووک

باوهرت: تاقیکردنی له سهر سییه مال و فولکلور و...

ناو پرتووک: ثاوینگ

توسهر و تاقیکار: فرهاد عزهتی زاده

رویه رگ: مهین خودایاری

ویته گر: رهزا نه زهری

ناشر: نقوسهر

چاودیچی چاپ: سه عید شرافه تی زهنگه - کرماشان

نویهت چاپ: چاپ یه کم - کرماشان ۱۳۸۹

شابک: ۳ - ۶۱۷۰ - ۰۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ئاوينك

تاقىکردىنى لى سەر سىيەمال، فۇلكلور و شىۋەي ژيان وئەردەي كوردەۋارى

فەرھاد عزەتىزادە

پیرست

۷	پیشہ کی
۱۱	مقدمہ نوسندہ
۱۶	ئاوینک
۷۹	وینہیل

پیشہ کی

ہر گھل و نہتہ وہیگ لہ دریڈایی زہمانا گورپانکاری فرہیگ
وہ سہریانا ہاتییہ ک ہر لہ سہردہم ئشکہفت نشینی و
نوبہردینہ یا دہس پیکہیدن و تا رہسیدہ ئمپوو (سہدہئ بیست
و یہک) ک سہردہم تۆکنۆلۆژی و پەئوہندی گرتن وەل دنیائ
خاوارہ یاس، ہەرلە یوا شکاندن تمام مەرزەیل و بیروباوہ پەیل
ئیتقادی و...، ئەوہیشہ لہ رێ زانست و زانیاری و پیشکەفتن
بۆہ . ئەما ئەگەر ئیسفای دنیائ و پەردە و زۆنہئ ہر نہتہ وہیگا
بگرمین خاس ئپامان دیارییہ ک ہر نہتہ وہیگ توانسنہ تا

چه‌نیگ خوه‌ئ له ژیر چاتمه‌ئ فرهنگي و ده‌سه‌لاتداری لایه و ولاتیل هاوسا بپارێزێد و خوه‌ئ بنیای ژیان و شارستانییهت سه‌روه‌خوه‌ئ به‌ئید. له ناو زوورم مه‌ردمان رووژه‌لات ناوه‌ین (خاوه‌رمه‌یانه)، ژیان کشت و کال و ئه‌شایه‌ری و په‌سداری، چشت باویگ بۆه و توانسه له‌ئ ریگاوه ژیان خوه‌یان بترکن. ئی مه‌ردمانه زوورم وه شیوه‌ئ گه‌ل و سه‌روه‌خوه‌ئ ژیانه و نیاز فره‌یگ وه ده‌ساوه‌یل فرهنگي، ئابووری^۱ و... ولاتیل تر نه‌داشتنه، گاهس هر وه‌ئ بوونه‌وه بوود ک زوورم ئی نه‌ته‌وه‌یله ک له رووژه‌لات ناوه‌ین ژیه، تا وه ئیسه ده‌ژ و کوپه‌مازگ مه‌ننه له باوه‌ت فرهنگي و زووانی و...

نه‌ته‌وه‌ئ کوردیش یه‌کێ له‌وانه‌سه ک تمام ئی به‌شه‌یله، له دنیای ویه‌رده و ئمروو وه چه‌و دییه و ئمروویش چۆن تمام نه‌ته‌وه‌یل تره‌ک خاوه‌ن شار و شارستانییهت و فکر و ئاوه‌ژ نووه و که‌لێن شارێ له‌وائ کرماشان و... دیڕی. به‌لام ئی مه‌ردمه وه‌ئ بوونه‌وه ک فره‌تر ژیاڤیان له کۆه‌ستان و چیا به‌رزه‌گان زاگرووس ویه‌راننه له سه‌رده‌م فره‌ دۆر و دریژگا تا وه ئاخه‌ریله سه‌ده‌ئ بیستم له باوه‌ت کشت و کال و ئه‌شایه‌رییه‌و فره‌تر له مه‌ردمان تر هه‌لکراڤۆن چۆن ک نیاز فره‌تریگ وه‌ئ له‌ونه له

^۱ - abûrî اقتصادی.

ژيان داشتنە ك ئەگەر لە باوەت فۆلكلۆر و بەش فەرھەنگى ھەر نەتەوھەنگەوھ چەوخشاندىگ وھ پىيا بەداشتۆم زانيم ئى مەردمانە تا چەنىگ لەو شىوھ و رەقەئى خوھيانە گام ھەلگرتنە ك ئەوھەشە لە سەردەم خوھئى جوورئى شارستانىيەت و پىشكەفتنى بۆھ . ريزدار فەرھاد عزەتىزادەيش ك يەكئى لە فۆلكلۆريستەيل زانائى كوردە و ھەرلەيا يە سالان سالە لە سەر فۆلكلۆر و ژيان ويەردەئى كوردەواری وردەو بۆھ و تا وھ ئىسە توانىيە بەشەيل فرەنگ لە ميراث ئى مەردمە كووھو بکەيد و لە سال ۱۳۵۶ هـ . لە سن يانزە سالانى ئرا يەكمجار كوومە چيرووگ (كولىھا) وھ چاپ رەسان و ئى كاريشە يەكئى لە تافىكارىيەيل ئى ريزدارەسە ك توانئى بچوودە ناو ئارشيف بەش فۆلكلۆر و ژيان ويەردەئى كوردا . لە ناو ئى پرتووكا، فرە چشتەيل گران و نیاز، خرياسە وھ تاتوتق كردن و شروقهئى^۱ زانستى فرەنگ لە سەر بەشەيل ئى كتاوھ بۆھ . بەش فرە گراني ك لە ناو ئى كتاوھ ئامازە پى كرياس ئامپازەيلين ك لە ژيان ويەردەئى ئى مەردمە وھكار گريانە و ھەر لەيا ئمروويش لە لىيان وھ كار گيرىيەئى، مەردمانئى ك لە پامان زاگروس ژيانە لە دريژايى زەمانا لە ئامپازەيل سرووشتى^۲ چۆن: (سان، چوو،

^۱ - şirove تۇزىيەت و شەرح .

^۲ - sirûştî تەبىئىي .

خەرگ و خوری و مق پەس و پوولە و...) ک له ورهسەیان بۆه
 فره چشتەیل نیاز و وهکار درس کردنه ک له بهش سەرەکی
 ژانییان بایس بۆه و له ناو ئی پرتوکه فرهتر له سەرییان باس
 کریایه؛ منیش وه بایس زانسم ک له دوواژه بۆنییان پارێز بکه م.
 ئی فەرهنگ و زووانه له دريژایی زه مانا فره ئالوگوو پ هاتییه سه
 سەرییا، چ له باوهت فەرهنگ بگره ئ هه تا ئه ده بیات و زووان
 و... وه همی یه گ فۆلکلۆریسته یل فره ترئ بانه ناو ئی گه په و
 فۆلکلۆر و ئی میراته ک که فتییه سه وه ره سه مان و ئپرامان وه
 جیه و مایه ئارشیف بکه ن و نه هیلن له یه فره تر بچووده تالان،
 چۆن وه پرسی ئه گهر بتوایم بنیای زووان و ئه ده بیات و فەرهنگ
 پیشپه و و نوویگ بنه یمن به رجد بایه س تماشای وه ویه رده ئ
 خوه مانا بکه یمن.

س. جه هانفهر د

کرماشان

مقدمه

در جهان امروز، فرهنگ‌ها از همه سو مورد هجوم و در معرض نابودی هستند. سرعت در تغییر، حیرت‌انگیز می‌باشد و با مرگ هر زن یا مرد سالخورده‌ای، انبوهی از دانسته‌ها در خاک مدفون می‌گردد. باید اقرار کرد که رمز ماندگاری هر ملتی در پویایی فرهنگ آن ملت است. فرهنگ هر قومی در صورتی ماندگار است که آیین‌های ملی و مذهبی خود را حفظ کند و در جهت شکوفایی آن حرکت نماید. اگر این انتقال فرهنگی به صورت مکتوب صورت نگیرد، درکش وقوسهای زندگی معمولی

و روزانه، هر بار باریک تر و لاغر تر به نسل بعدی منتقل خواهد شد و در آخر نامی و طرحی کم‌رنگ از آن در خاطره ملت خواهد ماند. بیگمان مردم کرد در کنار دیگر ملیت های ایرانی، صاحب رسم و رسوم و فرهنگ خاص خود هستند و برای هر عملی مراسمی بر پا می داشته اند. در این ولایت از آغاز حیات هر موجودی برای آن جشنی وجود دارد؛ مثلاً برای تعیین جنسیت کودکی که در شکم مادر خفته است، انواع باورها و مراسم وجود داشته و چون به دنیا می آید، آش مخصوص دارد و چون برپا می ایستد، مراسم از لونی دیگر است. کاشت درخت آداب خود را دارد و برای انواع درختان در این ولایت، روایتهای شیرین نقل می گردد. درخت (که یکوو) بی ثمر است و زالزالک مبارک و میمون و تکه ای از (تاو) را با آرایشی خاص برای جلوگیری از چشم زخم به گردن خود و احشام می آویزند. زندگی مردم این سامان، بر پایه تولید و افزایش دام و کشت و زرع در گردش بوده است و لازمه این اقتصاد تلاش جمعی و کمک به همدیگر است. دامدار کوچرو به سختی می تواند به تنهایی (سییه مال) را برپا کند و یا در دواخت پاییزه و هرساله (دهوار) کارش لنگ خواهد ماند. پشم چینی، درو، کوچ و حتی جنگیدن برای حفظ مرتع و آب، نیاز به کار جمعی دارد. در کار جمعی، آوازهای جمعی خوانده میشود و ترانه و شعر می جوشد و مرد و زن در کنار هم چرخ سنگین زندگی را به پیش می رانند. روح همیاری

اجتماعی در عروسی و عزا نیز خود را می نمایند. رقص، دسته جمعی و گریه بر مرده نیز دسته جمعی می باشد. در این ولایت همه ی مردم شاعر هستند و برای هر چیزی شعری بر زبان جاری است. در روستاهای این سرزمین کودک چون به دنیا می آید، لای لایی مادرش را می شنود و صبحگاهان با (به یت مه شکه) آهنگ زندگی نواخته می گردد و با ترانه ی (گالووره) شیر از پستان گاو بر دیگ شیردوشی فرود می آید و کودک را از خواب بر می جهاند و می آموزد که در سرزمینش تغییر فصل، جشن دارد و در نوروز هیمه ها را باید افروخت و به کهنگی و پوسیدگی آتش انداخت. چون پا به نوجوانی می نهد با آهنگ (هووره) از پی (که ل) به شکار به کوهستان خواهد رفت. در کردستان دامداران در زمستانهای سخت با سرودن شعر از همدیگر تقاضای کمک می نمایند و با ایجاد کوچک ترین حادثه ای همدیگر را هجو مینمایند. اگر سنگی از کوه بغلتد می سرایند: (تانجگه و گل گلی، بوو پ به رهزا / دهسم له خنجه ر یا ئیمام رهزا). اگر دو گله گوسفند به هم رسیده و یکی از گله ها از وسط گله دیگر عبور نماید، صاحب گله عبور کننده، به زبان شعر نفرین می نماید:

(ناو بر له م / دوو بره له ت/ چاخې وه چه قوو/ له پرگې وه
دوو / ترا سال نوو / له لي نه ده رچوو)

برای درخت و آب، باران، باد و برف شعر وجود دارد و حتی
گردش فصل و سیلاب رودخانه بی نصیب نیست.

این مجموعه تلاشی است کوچک و گامی است لرزان و کم
اهمیت تا نامهایی را در آرشیو ملت کرد به ثبت برساند. بی
گمان دانستن این نامها هیچ کدام از دردهای جوانان کرد را حل
نخواهد کرد، اما با انبان تهی نیز نمی توان در سنگلاخ زمانه
گامی فرا پیش نهاد. گنجی پنهان و در معرض نابودی به عنوان
فرهنگ شفاهی ملت کرد، فراروی ما گسترده شده است. نخست
از دانایان و اهل قلم و ادب کرد و سپس از دیگر نویسندگان و
شعرا طلب همکاری می شود. با تاسف اذعان می دارم بیشتر
داشته های این فرهنگ شفاهی می باشد و به درستی ثبت
نگردیده است. آنچه در حافظه ملت گرد آمده، آشیانی بر باد
می باشد که با مرگ هر شخصی فرو می ریزد و در گردباد
زمانه از بین می رود. بر تاریخ نویسان و نویسندگان بایسته است
که این فرهنگ را به یادداشت در آورده و این (موجود) را در دل
تاریخ ماندگار سازند. این نوشته نگارش کوتاهی است در مورد

سياه چادر و يا در گويش كردى كلهرى (سييه مال^١) كه بر اساس دانسته ها، گردآورى و يا از پيران ايل پرسيده شده است. اميد است مورد پسند واقع شود و آيندگان با خواندن اين گونه مطالب آگاه گردند كه پدران و مادران آنها در جدال با مشكلات و قهر طبيعت و در سختى هاى زندگى و گرما و سرما، چه تدبيرها انديشيده اند. نوشته ها بيشتر در ايل كلهر و با تغييراتى در ديگر ايل هاى همسايه متداول است. سياه چادر يادگار روزگاران گذشته و تجربيات سخت پدران و مادران ما، بر ستونهاى چوبى لرزان خود، استوار مانده است و مردم كرد، ايلات و عشاير، در مورد آن قصه ها دارند^٢. به گمانم نسل جديد با خواندن و ديدن اين تصاوير درك خواهند كرد كه پدران و مادران آنها براى دوام و بقاى زندگى و تداوم نسل، چه سختى ها كشيده و با استفاده از سنگ و چوب و پشم و مو، شرايط را براى زندگى فراهم آورده و از عناصر طبيعى و موجود بهره جسته و حيات انسانى را به پيش برده اند.

فرهاد عزتى زاده

١٣٨٠ اسلام آباد غرب

^١ - siyemal سياه چادر.

^٢ - به باور گروهى از مردم كرد (سييه مال)، (باوانى) حضرت فاطمه (س) مى باشد و به همين خاطر در كولاك و برف و باران برجائ مى ماند.

سییه مال siyemal

اساس سیاه چادر را (دهوار) های آن تشکیل می دهند. (دهوار) از نخ رشته شده از موی بز بافته می شود. بر حسب طول (دهوارها و یا تعداد آنها سییه مال به چند رشته تقسیم می گردد:

۱- ناوینک^۱

۲- مال چوار ستون

۳- مال پهنج ستون^۱

^۱ - awênik معمولا تعداد دهوارهای آن کم است و به هنگام بهار که ایل جابجائی با فواصل کم انجام می دهد، استفاده می گردد.

هر كدام از مورد ذكر شده در بالا از دو (له ته مאל) بوجود مى آيند:

۱- له ته مאל وەر

۲- له ته مאל پيشت

تذكر: ممكن است (له ته مאל وەر) يا جلو از چهار عدد (دهوار) تشكيل شده باشد و له ته مאל پيشت، از سه عدد (دهوار) در هر شرايطى معمولاً تعداد (دهوار) هاى قسمت جلو از قسمت پشت يك عدد بيشتر است. تذكر: هر سيبه مאל را (مال) يعنى خانه مى گويند. در اين مورد نفرين و دعاهاى وجود دارد: نفرين: "مال پمياي" خانه خراب "مالت برمي" خانه ات خراب شود. همانطور كه ذكر شد (دهوار) از نخ رشته شده از موى بز سياه كه آن را (به ن مق) مى گويند بافته مى شود. "به ن" به معنى بند و نخ است. بعد از بافته شدن هر دهوار آنها را از عرض به هم مى دوزند كه اين نوع دوختن را (ته قه ل) مى گويند. در پايان زمستان و آغاز بهار و با شروع گرما، دامپروران عمل پشم چينى را انجام مى دهند. وسيله پشم چينى جسمى فلزى و

۱ - mal penci sün صاحب اين نوع سياه چادر معمولاً داراى ثروت و

گوسفندان بيشترى است و به جا و فضاي بيشترى نيازمند است

۲ - teqel در اين مورد چيستانى وجود دارد

سواري هايتيه له لا لپسان / ته قه ل دو مه خمه ل لقاو كوردسان

قیچی مانند است که به آن (چیه‌ری) می‌گویند. ضمناً دندانهای جلوی گراز را چیه‌ری یا (قه‌لّوه) می‌گویند. کسانی را که با این وسیله فلزی عمل پشم چینی را انجام می‌دهند (برینه‌چی) یا برینه‌گهر می‌گویند. اگر کسی در هنگام پشم چینی از آن محل رد شود باید بعد از سلام احوال‌پرسی بگوید: **برینه هه‌زار!** پشم‌چین‌ها و یا صاحب‌گله گوسفند جواب می‌دهند: (ساهوو سه‌ده‌زار). شخص پشم‌چین به کمک شخص دیگری دست و پای گوسفند را با یک طناب می‌بندند، سپس عمل پشم‌چینی را انجام می‌دهند. تذکر: پشم‌آغشته به پهن در ناحیه زیر دنبه گوسفند را (که‌میل) می‌گویند. زنها عمل شستن و جدا کردن پشم را از مواد زائد انجام می‌دهند. عمل موجینی در گله‌های بز به صورت دیگری به انجام می‌رسد. یک نفر گردن بز را با هر دو دست گرفته و شخص دیگر عمل موجینی را انجام می‌دهند. باتوجه به داشتن شاخ در گله‌های بز و همچنین تحرک بالا نسبت به گوسفندان دست‌وپای بزها را نمی‌بندند. در هنگام کار ممکن است جسم قچی می‌مانند، زخم‌هایی را در سطح بدن حیوانات ایجاد نماید. دراین شرایط زنان با کاسه پر از حنای آماده شده، با انگشت خود مقداری از حنا را روی زخم می‌مالند.

مق شى كردن^۱: در قسمتى از داخل سياه چادر كه در معرض باد نباشد، زنان عمل (شى^۲) كردن (مق) را انجام مى دهند. (شى): عملى همانند حلاجى است. يك ميخ چوبى کوتاه را در زمين فرو مى برند. در قسمت بالائى ميخ چوبى يك شكاف عرضى كوچك ايجاد مى نمايند. سپس يك شانه چوبى را بطور عمودى، طوري كه دندانهاى آن رو به بالا باشد، در آن قسمت قرار مى دهند. معمولاً زنان و دختران جوان بطور دسته جمعى در يك سياه چادر جمع مى شوند وصحبت كنان، موى بز را با هر دو دست طوري روى شانه چوبى مى كشند كه موها از هم باز شده و حلاجى مى شوند. در اين مورد ضرب المثلهائى وجود دارد:

۱- چق مق شيبه و كريات^۳

۲- راس چق مق باريكه و بوود، نيه وريه ئ

ته شى رسين: (نخ ريسى)

زنان ايل، موى حلاجى شده را بوسيله (ته شى^۱) مى ريسند تا به صورت نخ در آيد. در اين مورد ضرب المثلى وجود دارد:

^۱ - mü şî kirdin عملى همانند حلاجى است.

^۲ - şî حلاجى

^۳ - çü mü şîyew kiryaý همانند موى حلاجى شده.

جہنگ ژن و شوق، گریہ ئی بہ ن مو.

نخ موی بز با دوام و محکم است ضرب المثل در این خصوص بخاطر این است کہ گرہ نخ موی بز بہ آسانی باز می شود. سپس این نخ های رشته شده را بصورت کلاف در می آورند و تاب می دهند. یعنی ہر دو رشته یک کلاف نخ بہ یک رشته تبدیل می گردد. ہر دو کلاف نخ قبلی بہ یک کلاف (بہن پہیشتیای^۱) تبدیل می شود. برای این عمل از دو (تہشینک^۲) طی عمل (تال و میتاو) استفادہ می شود. (تہون) نخ رشته شدہ و تابیدہ کہ از موی بز می باشد آمادہ برای عمل (دہوار) بافی است.

چہار عدد چوب را بہ موازات ہم، دو بہ دو، بہ فاصلہ حدود دوازده متر در زمین فرو می برند. عرض ہر دو میخ فرو رفتہ در زمین یک تا یک ونیم متر است. سپس فاصلہ ہر دو عدد چوب نزدیک بہم را بوسیلہ یک چوب دیگر بہم وصل می نمایند. یعنی از ہر طرف با یک طناب، چوب سوم را بہ ہر دو میخ می بندند. سپس نخ هایی را کہ از موی بز رشته شدہ اند بہ موازات ہم بہ دو چوب رابط وصل می کنند. عمل

^۱ - teŝî دوک

^۲ - beni peyŝtyay نخ تابیدہ.

^۳ - teŝînik نوعی دوک نخ ریسی کہ دستہ آن بلند تر است.

دهوار) بافی به صورت بافت تارو پود صورت می گیرد. وسیله ای که با آن پودها را با ضربه در کنار هم قرار می دهند، (که رکیت) می باشد. شکل که رکیت همانند یک مرغابی در حال شنا بر روی آب است. از گردن مرغابی مانند، به عنوان دسته که رکیت استفاده می گردد. برای این که تار و پود ها بطور مرتب، ردیف و واضح در کنار هم قرار گیرند ونخ های به هم چسبیده از هم جدا شوند از یک وسیله چوبی کوچک و باریک به نام (سنگ^۱) که مقدار کمی از آن از پشت بسته بیرون است استفاده می شود. معمولاً جنس آن از چوب درخت (بالآوک^۲) است. در مورد (تهون) کردن ضرب المثلهایی وجود دارد:

(تهشی نییه بپهسم، خووتهون کهم)

(اگر نخ ریسی یا نخ وجود ندارد، اشکالی بوجود نمی آید عمل تهون را انجام می دهیم). یعنی بیکار نمی مانم و در هر دو حالت کاری هست که انجام بدهم. این ضرب المثل در مورد زنان پر کار و زحمتکش روستا که آرام و قرار ندارند مدام در حال انجام کار هستند کاربرد دارد. در مورد که رکیت هم متلک ماندهایی وجود دارد. که رکیت مل: کسی که گردنش همانند دسته کرکیت

^۱ - sing

^۲ - biłalük آبالو وحشی.

است. در مورد سنگ در منظومه (سه‌نهم گول) شعرهای زیادی وجود دارد:

شوون باوانت وه چه‌په‌ئ سنگ بوو

هر له گهرده‌ئ یه‌کئ لئ گوم بوو^۱

(وسایل مورد نیاز در داخل سیاه چادر)

سقن: این قسمت چوبی است و ازدو قسمت "سهر سقن" و "بنه سقن" ویا سهره‌ک و بنه‌ک تشکیل می شود. قسمت بالای سهره‌ک تراش خورده وبه صورت زبانه می باشد. این زبانه در داخل شکافی که (کوماچ) دارد، جای می گیرد. در قسمت پائین (سهره‌ک) دو سوراخ کوچک ایجاد می کنند. این سوراخها را معمولاً بوسیله سیخ داغ و یا درفش ایجاد می نمایند. سیخ یا درفش را در اجاق آتش قرار می دهند تا کاملاً سرخ رنگ شود آنگاه با این وسیله در قسمت پائین سهره‌ک دو سوراخ ایجاد می نمایند با استفاده از نخی که از موی بز است، از طریق دوسوراخ یک حلقه مانند ایجاد می نمایند که به آن (مقوه‌س) یا موی بست می گویند. در این مورد ضرب المثلی

^۱ - جایگای خانواده پدریت همانند یک دسته (سنگ) شود در هر گردنه ای یکی از آنها گم شود.

وجود دارد: (سهره‌کی هات و بنه‌کی دهر کرد). این مثل اشاره به جایگاه مهم تر "بنه‌ک" دارد.

بنه‌سۆن: در قسمت بالائی (بنه‌سۆن) همانند قسمت پائین (سهرسۆن) یک (مۆوه‌س) ایجاد می نمایند تا قسمت پائین سهره‌ک در آن جای گیرد. همچنین قسمت بالای (بنه‌سۆن) تراش خورده است تا در حلقه وصل به (سهره‌ک) قرار گیرد. معمولاً (مۆوه‌س) (سهره‌ک) و (بنه‌سۆن) در دو جهت مخالف هم هستند. تذکر: طول (بنه‌سۆن) از طول (سهره‌ک) بلند تر است.

کوماچ: یک الوار چوبی تراش خورده است و به تعداد ستون های سیاه چادر کوماچ وجود دارد. در قسمت وسط کوماچ شکافی ایجاد می نمایند که قسمت تراش خورده (سهره‌ک) در آن قرار می گیرد. روی قسمت بالائی کوماچ چندین حلقه موئین درست می کنند.

قوچیل: قوچیل یک (دهوار) کم عرض می باشد. و طول آن نیاز از دهوار کمتر است. از یک طرف به آخرین دهوار و از طرف دیگر به کوماچ وصل می گردد. قسمتی از قوچیل که به طرف کوماچ است دارای حلقه هایی ازموی بز است که به آن (گوشگ) می گویند. قسمت دیگر با نخ موئین به آخرین

ده‌وار) دوخت خورده است. در هر طرف کوماچ یک (قوچیل) قرار می‌گیرد. یعنی هر سیاه چادر دارای دو قوچیل است. در این مورد نفرینی وجود دارد: **(قوچیلد بوورپه‌ئ)**

این نفرین به معنی سرنگونی سیاه چادر است و چون قوچیل عامل پیوند دو (لته مال) به وسیله کوماچ است، با بریدن قوچیل ارتباط دو قسمت از هم پاره می‌شود. که باعث سرنگونی سیاه چادر می‌شود.

هه‌چه‌لووک: چون روی کوماچ حلقه‌های موئین وجود دارد، ارتباط دو قوچیل و کوماچ به وسیله چوب‌های تراش خورده کوتاهی که معمولا از چوب چنار است، بر قرار می‌گردد که به آنها **(هه‌چه‌لووک)** می‌گویند. این چوب‌ها از دو **(گووشگ)** و **(قوچیل)** و **(مقوه‌س)** روی (کووماچ) می‌گذرند. دو سر (هه‌چه‌لووک) یکسان نیست و یک سر آن ضخیم‌تر از قسمت بعدی می‌باشد. در همه (کووماچ) ها (هه‌چه‌لووک) ها را از یک طرف وارد نمی‌کنند. طرز ورود (هه‌چه‌لووک) ها در هر کوماچ با کوماچ بعدی متفاوت است. یعنی اگر در یک کوماچ ورود (هه‌چه‌لووک) ها از چپ بوده است در کوماچ بعدی از راست می‌باشد.

(دیه) یا (دگه): جنس آن معمولاً از چوب بلوط می باشد. قسمت بالائی این چوب به صورت حرف انگلیسی (V) می باشد. این حالت برای قرار گرفتن یک چوب دیگر در داخل آن می باشد. معمولاً با فرو بردن چندین (دگه) در فاصله های گوناگون و قرار دادن چوب های بلند روی قسمت (V) شکل و سپس قرار دادن چندین چوب به صورت عرضی، شبکه ای را بوجود می آورد که به آن (تهله که) می گویند. بر روی (تهله که) رختخواب ها را قرار می دهند. اگر (تهله که) کوچک تر باشد از آن به عنوان (کولنان) استفاده می شود. (کولنان) محل قرار دادن مشک های آب و دوغ است. در زیر (تهله که) فضای بازی ایجاد می شود که برای قرار دادن چمدان و هزارپیشه مورد استفاده قرار می گیرد.

چهله: (چهله) همانند (دگه) است. اما طول آن بلند تر است و همانند (دگه) قسمت بالائی آن (V) شکل است. قسمت (V) شکل را (لق چهله) می گویند. جنس (چهله) از چوب بلوط و یا چنار است و استفاده آن برای تکیه گاه قسمت جلوئی سیاه چادر می باشد. معمولاً درب سیاه چادر را از (دهوار) های کهنه می دوزند و به حالت آویزان قرار می گیرد. این درب محافظی برای ورود و خروج می باشد. هم چنین چهار گوشه سیاه چادر را (چلگه) می گویند. در این چهار گوشه نیز از (چهله) استفاده

می شود. (چلگه) همان جای (چه‌له) می باشد. در مورد "چه له" ضرب المثلی وجود دارد: (چه‌له وه مه‌لقیه و نیه‌چوود!) کنایه از فشار و مشقت است. همچنین اصطلاحی وجود دارد که بیشتر جنبه رجز خوانی دارد: (دوو هفت مال وه پید رشنم!)

در توضیح این اصطلاح باید گفته شود که در فصل بهار زن های ایل برای زدن ماست و تهیه دوغ و کره باید (مه‌شکه) حاضر نمایند. (مه‌شکه) از چرم بز و گوسفند و یا گاو درست می شود. ابتدا از آرد و آب و نمک مایعی درست می کنند به نام (لیتگه)! این مایع را در داخل پوست می ریزند تا چند روز بماند. بعد چند روز این مایع از خشک شدن چرم ممانعت می نماید، سپس در معرض آفتاب پوست را با کاردک تمیز می نمایند. پس از آن چرم تمیز شده را از خاک رس با فشار پر می کنند. چرم شکل مشخصی به خود می گیرد. به مدت یک روز این چرم پر شده از خاک را در معرض آفتاب قرار می دهند. بعد از آن در داخل سیاه چادر با استفاده از بوته‌ای به نام (سه‌ونجگ) چرم را دود اندود و دود زده می نمایند. به این عمل (قانگ) می گویند. بوته‌ها را روی اجاق آتش گذاشته و آتش می زنند. قبل از اینکه آتش شعله‌ور شود آن را خاموش می نمایند در این حالت تمام فضای سیاه چادر را دود فرا می گیرد. چرم را روی دود گرفته تا دود زده شود. چنین مشکهایی تا مدتی بوی دود و خاکستر

می دهند. دوغ در چنین مشک هایی سیاه رنگ و بد طعم است. ناچار چنین دوغ هایی را دور می ریزند. اما در آغاز بهار ماست و دوغ نوبرانه است و دور ریختن آن بد شگون! پس به نیت خیر و برکت، در چهار گوشه بیرونی سیاه چادر چهار حفره ایجاد می نمایند و این دوغ های سیاه رنگ و بد طعم را در آن حفره ها می ریزند و روی آن را با خاک می پوشانند. چنین (مهشکه) هایی را (کلهو) می گویند.

اکنون جمله (دوو هفت مال وه پید رشنم) را معنی می کنیم. یعنی همانند آن مشک آغشته به دود و خاکستر، آن قدر تو را تکان تکان می دهیم تا به اندازه چهار گوشه هفت سیاه چادر دوغ پس بدهی! بسیار اغراق آمیز است!

سپا: انتهای سه عدد چوب (چله) مانند را به وسیله طناب به هم گره می زنند و سپس هر سه عدد چوب را با داشتن یک راس از هم باز می کنند. حالتی سه پایه مانند بوجود می آید که عمل مشک زنی روی آن انجام میشود. یعنی مشک را به آن آویخته و در يك حالت رفت و برگشت تکان می دهند.

مهشکه: از چرم بز، گوسفند و یا گوساله تهیه میشود. جای هر دو دست و پای حیوان را بوسیله دو عدد چوب که معمولاً از درخت

(گۆج^۱) تهیه می شود، به هم وصل می کنند. این دو عدد چوب را (ده‌سئه‌لخورد) می نامند. در وسط این دو عدد چوب، چوب دیگری تقریباً به اندازه طول چرم انتخاب شده و از دو طرف می تراشند و در شکافی که در وسط هر کدام از چوب های قبلی ایجاد شده وارد می نمایند. به این چوب رابط (ناومیهرئ) می گویند. در وسط چوب بلند جای بستن یک طناب وجود دارد. این سه عدد چوب تعادل (مه‌شکه) را حفظ می کنند. دو سر (مه‌شکه) به چوب (سی‌پا) وصل می شود.

پاچه‌له: از (چه‌له) کوتاه تر است و در مکان هایی استفاده می شود که به طول کمتری از آن وسیله نیاز است. اگر بدنه (چه‌له) به اندازه تنه یک درخت متوسط باشد، دیگر آن را (چه‌له) و یا (پاچه‌له) نمی گویند، بلکه به آن (کوول) می گویند. (کوول) معمولاً در مکانهایی چون طویله، کاهدان و یا (گله‌خان) که جایگاهی برای خواب شبانه گوسفندان است مورد استفاده قرار می گیرد. هم چنین از این چوب در (گووره‌ک^۲)هایی که در زمین های شیب دار حفر می شود به عنوان ستون استفاده می شود. روی (گووره‌ک) را با الوارهای بلوط تیرریزی نموده و روی

^۱ - güc زالاک.

^۲ - gürek حفره‌هایی گور مانند.

چوبها را نی چین می نمایند، سپس کاه ریخته و گل اندود می کنند.

میخ سگه: قسمتی فلزی و میخ مانند که در زمین فرو می رود و در قسمت بالائی آن جائی برای بستن طناب به آن وجود دارد.

میخ: میخ های چوبی است که معمولاً در اطراف سیاه چادر در زمین فرومی برند و طناب هایی را که معمولاً از جنس پنبه می باشد و به آن قندیل می گویند و یا طناب هایی از دیگر الیاف گیاهی و مصنوعی و یا جنس پشم که به آن (رهسن^۱) می گویند. به میخ های چوبی و قسمت های اطراف سیاه چادر گره می خورد. جنس آن معمولاً از چوب بلوط است.

تیلا: (تیلا) همانند (میخ) است با این تفاوت که ارتفاع آن بلند تر است و برای تکیه گاه (چیخ) ها مورد استفاده قرار می گیرد. به موازات (چیخ) ها (تیلا) را در زمین فرو برده و با (میخ کوت) که همان میخ کوب است، با ضربه به انتهای آن، به

^۱ - resin رهسن: معمولاً ماده اولیه آن (پهته) می باشد. زن های ایل بعد از شستن و در آب گرم قرار دادن مواد پشمی دوباره آن را با دوک می ریسنند و سپس از این نخ ها برای (رهسن) بافی استفاده می کنند.

عمق زمین فرو می رود. ارتباط (چیخ) و (تیلا) را به وسیله (سنگ) بر قرار می کنند. جنس (تیلا) از چوب بلوط و جنس (سنگ) از چوب (بالا توک) یا آلبالوی وحشی است.

سنگ: چوب های باریک و تراش خورده ای همانند سیخ های فلزی هستند که جنس آن ها معمولاً از چوب (بالا توک) است و برای ارتباط (تیلا) و (چیخ) به کار می روند. گاهی برای وصل کردن درب (سییه مال) که از جنس (دهوار) می باشد از (سنگ) استفاده می کنند. در ادبیات کردی، منظومه ای وجود دارد به نام (سهنه م گول). در قسمتی از اشعار این منظومه، هنگامی که عاشق جواب رد از (سهنه م گول) می شنود او را نفرین می کند:

ستون باواند وه چه پگئ سنگ بوو

هه له گهر دهنه ی یه کئ لئ گوم بوو

ترجمه: (ستون های خانواده ات همانند بسته هایی از "سنگ"، به هنگام کوچ ایل، در گردنه ها گم شوند). در توضیح باید گفته شود که ستون های سیاه چادر از چوب های بلند و محکم درست می شود و (سنگ) از چوبهای نازک درخت آلبالوی وحشی. افراد مسن و برادران، ستون های خانواده در ایل هستند. نابودی ستون های سیاه چادر، موجب افتادن و بی قوارگی سیاه

چادر می شود و نبود ریش سفیدان و برادران در خانواده و ایل باعث نابودی می گردد. پس عمق فاجعه و نفرین مشخص می شود. ضمناً در کردی به کرم آسکاریس (سنگ سهردل) می گویند. درگوش کلهری نفرینی با این لفظ وجود دارد: (سقن برپای) ! ترجمه فارسی آن چنین است: ستون بریده! همه این ها در ارتباط باسیاه چادر است. مثلاً: (سقن برپای باوان رمیای). که همه در ارتباط با برقراری سیاه چادر و خانواده می باشد. در منظومه (سهنه م گول) به هنگامی که جواب رضایت از (سهنه م گول) شنیده می شود عاشق او را دعا می کند:

هه ر چئ م وه تم گشتئ دروو بوو

سقن باوانت وه رهوز چروو بوو

هر چه نفرین کردم، الهی دروغ باشد و خانواده صنم گل همچون شاخه‌ی جوان بلوط سر از خاک بردارند و مستحکم باشند. نکته مهم ارتباط ایل با سیاه چادر و کوه و درخت بلوط است و اشعار با وام گیری از طبیعت بر غنای خود افزوده‌اند.

سهرقو وچیل: دو دریچه مثلی شکل در دو طرف سیاه چادر می باشد. این دریچه ها از برخورد دو (له ته مال) و انتهای آخرین (کومماچ) بوجود می آیند. آن فضای مثلی شکل همانند روزنی برای ورود نور و همچنین دودکش سیاه چادر عمل می

کند. مولوی کرد در وصف زنی که از قسمتی از سیاه چادر بیرون را نگاه می کند چنین می سراید:

گوشه‌ی سیه‌مال هور داوه دیاوا

چون مانگ له گوشه‌ی هور سیاوا

زنی که از سیاه چادر بیرون را نگاه می کند، همانند ماهی است که از زیرابر سیاه بیرون می آید.

هه‌ره‌ک: در دو طرف سیاه چادر، پائین تر از (سه‌رقوچیل) ها دو حلقه‌ی موئین روی دو (ده‌وار) از له‌ته مال‌ها ایجاد می کنند. یعنی در هر طرف سیاه چادر دو حلقه که با استفاده از طناب و (ره‌سن) به فاصله کوتاهی به میخ‌های چوبی فرو رفته در زمین وصل می شوند. این طناب‌ها سیاه چادر را از طرفین به بیرون می کشند و ایجاد فضای بیشتری می نمایند. گاهی فردی برای نشان دادن ضعف خود می گویند: **هه‌ره‌کم برپاس!** این گفته در مواردی به کار می رود که شخص درمانده و فاقد نشاط است، همانند سیاه چادری که (هه‌ره‌ک) نداشته و بدون زیبایی و تعادل باشد.

که‌شی: طنابی است که توسط زنان از پشم گوسفند بافته می شود و عرض آن چند برابر (ره‌سن) اما ضخامت آن کمتر است.

تفاوت این دو علاوه بر اندازه عرض و طول در مواد اولیه آنها نیز می باشد. (ره‌سَن) از (په‌تگ) یا (په‌ته) و که‌شی از پشم بافته می شود. این کلمه شاید همان کستی یا کشتی در زبان زردشتیان باشد که در کردی کلهری (که‌شی) تلفظ می شود. کستی کمر بندی است مخصوص زردشتیان که از آغاز بلوغ بر میان می بندند. این کمر بند مرکب از هفتاد و دوتار است که از پشم گوسفند سفید می بافند و آن را سه بار به دور کمر می بندند. عدد هفتاد و دو به مناسبت (یسناها) در اوستا می باشد. سه بار به دور کمر بستن کنایه از سه شعار پندار نیک و گفتار نیک و کردار نیک می باشد. در مواقع کولاک که باد و باران و یا برف و تگرگ است، دو که‌شی را از جلو به عقب از روی سیاه چادر رد کرده واز دو طرف به میخ های چوبی فرو رفته به زمین وصل می نمایند. این که‌شی ها باعث می شوند که سیاه چادر در برابر باد مقاومت کند و سرنگون نشود.

چاکل: این وسیله چوبی حلقه مانند به یک طرف ره‌سن وصل می گردد. جنس آن از چوب بلوط است و همانند V انگلیسی می باشد. انتهای آن قدری بلند تر است و یکی از شاخه ها بلندتر از دیگری است. در کردی کلهری برای اشاره به عاقبت کار بی سرانجام گویند:

ئى كارە تەنگ بى چاڭل كىشانە!

و يا براى اشاره به استحکام پيوند و وفادارى چنين گويند:

چاڭل و رەسن بە ئينيان بە سن

ئەو بە ئينە بە سائى بە تاللى مەكە

رەسن: يک طناب بلند و بافتنى است که معمولاً از (پەتگ) درست مى شود. مواد پشمى کهنه و نخ هاى استفاده شده را از هم باز کرده و در آب مى جوشانند. سپس آن را در آفتاب پهن کرده و سپس (تۆل تەکن) يا حلاجى نموده و سپس مى ريسند و تاب مى دهند و به صورت طناب (رەسەن) مى بافند. يک سر (رەسن) به (چاڭل) وصل است.

سەر تيل دو طناب بلند است که از دو طرف سياه چادر به بلندترين و انتهائى ترين قسمت سياه چادر وصل مى گردد و در فاصله اى دورتر از (هەرەگ) به ميخ هاى چوبى فرو رفته در زمين وصل مى گردد. اين طنابهاى بلند را (سەر تيل) مى گويند.

لەتە مال: هر قسمت از سياه چادر را که محل اتصال آنها (کوماچ) است يک (لەتە مال) مى گويند. هر سياه چادر داراى

دو(له‌ته‌مال) است (له‌ته‌مال وەر) و (له‌ته‌مال پشت)، واحد (ده‌وار)
تخته است: چند تخته ده‌وارچند متری!

هه‌له‌كوت: قسمتی از تنه يك درخت كه آن را تراش داده و به
شكل پتك در می آورند. سر و دسته آن كاملا بهم متصل
است. یعنی يك تكه می باشد وشكاف وسوراخی در آن ایجاد
نمی گردد. گاهی در تشبیه گویند:

(جوور هه‌له‌كوت سهر و دق له خوه‌ئ)

در مورد افراد چاق كه دارای گردن کوتاه هستند بكار می
رود.

میه‌كوت: همانند (هه‌له‌كوت) است. اما دسته آن بلند تر است و
دسته و سر قابل جدا شدن از هم هستند، (میه‌كوت) همانند يك
پتك است؛ با این تفاوت كه در پتك معمولا دسته چوبی و سر
آن آهنی می باشد. اما در (میه‌كوت) هر دو قسمت چوبی هستند.

گوشك ده‌وار: حلقه ماندهایی كه در اطراف و بالای سیاه
چادر با استفاده از بندهای موئین می بافند و برای رد كردن
طناب از داخل آن ها و یا گره زدن طناب ها مورد استفاده قرار

می گیرند. شاید شباهت این حلقه ها به گوش باعث نامگذاری آنها شده باشد.

هه منی: بطور کلی طناب های اطراف سیاه چادر را **(هه منی)** می گویند. **(هه منی برین)** یعنی بریدن طناب های اطراف سیاه چادر و کنایه از کاری خارج از عقل و منطق است. معمولاً در بهار و تابستان وقتی گله های گاو مورد هجوم زنبورها و یا حشرات گزنده قرار می گیرند، به طرزی وحشیانه و غیرعادی می دوند. این نوع گریز وحشیانه گاوها را **(گامه نگه سه)** می گویند. زیرا مردم کلهر آن حشرات گزنده و در پرواز را **(مه نگس گا)** می نامند. در چنین شرایطی، هر چه در مسیر رم گاوها وجود داشته باشد در معرض خطر له شدن و از بین رفتن قرار می گیرند. آنان در حال دویدن به جستجوی پناهگاهی برای گریز از حشرات یا جایی که بدن خود را به آن بمانند، به اطراف سیاه چادرها هجوم می برند و در چنین شرایطی گاهی **(هه منی)** ها را پاره می کنند. گاهی پیران ایل در دعاهایشان از این واقعه به عنوان یک خطر یاد کرده و از خداوند یاری می جویند:

یا خودا ! له مانگا وه که ل وه هار، له سیتگ ماسه وا و له
ژن سه لیته دقرمانه و بخه!

كه ترجمه آن چنين است: خدايا آن هنگام كه گاوها درحال رم هستند (در فصل جفت گيري) و آن هنگام كه (آش ماست) درحال جوشيدن است و قطرات آن به اطراف پخش مي شوند و از زن بدنام و هرزه ما را دور بدار!

وهرمال: تكه‌هاي بهم دوخته (دهوار) كه بصورت آويز به (ته‌مال وهر) متصل است.

ته‌ناف پشت مال: طناب‌هاي قسمت پشتي سياه چادر را گويند. در اينجا لازم است بطور اختصار از (پيش‌ت مال) بنويسيم و آن چادر نشيناني هستند كه خود صاحب مرتع ويا گوسفندان چندانى نيستند. به همين خاطر گاهى همراه چادر نشيناني كه صاحب مرتع و چراگاه و رمه‌هاي گوسفند و چارپايان ديگر هستند، كوچ مي كنند و در كارها به آنان كمك مي نمايند. محل استقرار سياه چادر آنان در پشت ديگر سياه چادرها و به عبارتي در جايگاه نازل تري نسبت به بقيه قرار مي گيرند.

پارينك: جوى مانندي در اطراف سياه چادر و درنزديك (چيخ)ها و زير لبه بيروني (دهوار)ها جهت جلوگيري از ورود آب باران به داخل سياه چادر مي باشد. در اين مورد ضرب المثلي وجود دارد: **وهرجله لاو پارينك بكن!** ترجمه آن چنين

است: قبل از آمدن سیل، جوی ایجاد کن! معنی و مفهوم آن پیشگیری از حادثه قبل از وقوع می باشد.

لاشاخه یا لاشلاخه: سایه بانمانندی که در زیر (ههرهک) ایجاد می شود. هر سیاه چادر دو (لاشاخه) دارد. در این قسمت های سایه دار معمولاً سگ ها از گرما پناه می گیرند.

(چیخ) دارای انواع مختلف است: ۱- چیخ تهپهک ۲- تهرکانی ۳- نهپوهچ

چیخ یا چیت و طرز بافت آن: مواد اولیه برای بافت چیخ، نی ونخ های رشته شده پشمی می باشد. نی را روستائیان از نیزارها تهیه می کنند. نی در مناطق گرمسیر، بیشتر در حاشیه رودخانه ها بصورت خود رو می روید. هر دسته بزرگ نی بریده شده را (باقه) می گویند. اما هر دسته بزرگ بریده شده از گندم و جو و یا نخود و برنج را (بافه) می گویند. به هنگام کوچ ایل، باقه های نی را در شکاف کوه ها و غارها قرار می دهند تا در کوچ بهاره و هنگام برگشت ایل به ییلاق آن را همراه خود حمل نمایند. در این مورد ضرب المثلی وجود دارد:

جما باقه نهپده لوو که وروه!

انگار باقه را در شكاف كوه قرار مى دهد. اين جمله كنياه از كسانى است كه در هنگام غذا خوردن لقمه درشت بر مى دارند. در ابتدائى كار، باقه‌هاى نى را در آفتاب قرار مى دهند تا خشك شود. سپس دريك كار دسته جمعى پوست روئى نى ها را برميدارند. بعد از آن با ايجاد شكاف هاى در ابتدائى نى از قسمت ساقه، دو تكه نى ديگر را در آن شكاف ها قرار داده و آن را در يك حركت سريع بطرف انتهاى نى مى كشند. نى با صدايى مخصوص شكافته شده و هر نى به چند (تهركه) تبديل مى شود. سپس اين تركه ها را با لبه چاقو صاف و آماده مى كنند. برحسب اينكه چادر نشين به کدام نوع چيخ نياز داشته باشد، از انواع نخ ها و رنگ ها استفاده مى كنند. معمولاً (چيخ تهركانى) براى اطراف سياه چادر وهمچنين آغل مانندى كه در داخل سياه چادر ويا در بيرون سياه چادر است وبه آن (كوز) مى گويند استفاده مى گردد. (چيت ته پهك) براى قسمتى است كه به آن (ديواخان) مى گويند وهمچنين براى حبله عروس كه به آن (پاجى) مى گويند به كار مى رود. (چيخ) بافى كار زنان چادر نشين است كه معمولاً از روى نمونه آن را انجام مى دهند. ابتدا از روى نمونه‌هاى قبلى با همان رنگ ها با شمارش، (تركه) ها را نخ پيچ مى كنند. درابتدائى شروع نخ پيچى با چاقو يك بريدگى را در (تهركه) ايجاد مى كنند كه به آن بريدگى (مليه) يا (لهلگه) مى گويند. كار نخ

پیچی در چیت (ته‌په‌ک) مشکل است، زیرا بر روی این چیخ تصاویر آهو، سماور و... باید با ظرافت تمام خلق گردد. برای این کار زنان روستایی تعداد ترکه‌های چیخ قبلی را می‌شمارند و از روی شماره و اندازه نوع نخ رنگی را استفاده می‌کنند. یعنی هر ترکه جدید را به اندازه ترکه قبلی انتخاب کرده و همانند چیخ قبلی از نخهای رنگی استفاده می‌نمایند.

دستگاه چیخ بافی: این دستگاه بسیار ساده و ابتدائی می‌باشد و از دو (دگه) و یک چوب افقی و تعدادی سنگ با وزن تقریبی یک کیلو و یا کمتر ایجاد می‌شود. برای بافت هر چیت تا حدود سی کلاف نخ لازم می‌باشد. هر کلاف نخ پشمی را به یک سنگ گره می‌زنند. سنگ باید گرد نباشد تا نخ پشمی تقریباً به وسط آن پیچیده شود. سنگها را از چوب واسط بین دو (دگه) آویزان می‌کنند. کار چیخ بافی دو نفره یا چهار نفره صورت می‌گیرد. اگر دو نفر باشند هر دو از یک جهت شروع به چیخ بافی می‌کنند و اگر چهار نفر باشند، از دو جهت به طرف وسط شروع به بافتن می‌کنند. هر نفر سنگ و کلاف نخ پیچیده شده به آن را با نفر مقابل عوض می‌کند. (ته‌رکه) را از طول روی چوب قرار می‌دهند و چون هر طرف سنگ و کلاف نخ را با نفر مقابل عوض می‌نماید؛ بر روی ترکه یک گره ایجاد می‌شود.

(تقسيم بندي داخل سياه چادر)

ديواخان: اين قسمت را (**جيه مهردان**) هم مي گويند. (**جيه مهردان**) معمولاً يك سوم سياه چادر را شامل مي شود و بوسيله (**چينخ**) هاي (**ته پهك**) از ديگر قسمت ها جدا مي گردد. اين قسمت مخصوص پذيرائي از مهمانان است.

لاژنان: در اين قسمت هم (**كوانئ**) وهم (**كولين**) وجود دارد. در فاصله بين (**كوانئ**) و (**كولين**) به طرف عقب سياه چادر يك (**ته له كه**) قرار مي دهند كه رختخواب ها را (**مه ونج**) پيچ کرده و روي آن قرار مي دهند. (**كولين**) همانند انبار است و لوازم غذايي همانند (**هووٲ ئارد**) و (**هيزه ئ رقن**) و مواد خوراكي در آن قرار مي گيرد. بوسيله يك (**چينخ ته ركائئ**) اتاقك مانندي را ايجاد کرده و آن را (**كولين**) مي گويند. (**جي**) يا (**پاجي**) كه حجله عروس است هم در (**لاژنان**) قرار مي گيرد. (**كوانئ**) همان اجاق است كه حفره اي در زمين ايجاد کرده و چند سنگ را در ديواره داخلي آن جاي مي دهند و بعداً سه تا سنگ متوسط را در اطراف آن قرار داده و به آن (**كوچكائئ**) مي گويند. در مورد (**كولين**) و سگ ضرب المثلهاي وجود دارد:

كولين خوه د قايم كه! سه گ مال هاوسا وه دن مه كه!

درب (کولین) خود را ببند و سگ همسایه را به دزدی متهم نکن !

چوپوی دانه‌ی ده‌س سه‌گه‌و، سه‌گ هلائی کولین کرد!

دستمال چوپای رقص را به سگ دادند، سگ بطرف (کولین) دوید. و این کنایه از خاصیت سگ است و جایگاه رفیع رقص و سرچوپای بودن!

(کوانی) یا اجاق هم حرمت خویش را هنوز در آئین کردان حفظ کرده است. مثلاً هیچگاه آب در (کوانی) نمی ریزند تا آتش خاموش شود، زیرا آن را بد شگون می دانند و در هنگام غم و اندوه می گویند:

(هناس سهرد و ته‌شگائی سییه)

ترجمه آن چنین است: نفس سرد و آتشگاه سیاه خاموش!

برای اینکه حیات تداوم داشته باشد، نفس گرم لازم است و برای ایجاد حرارت در سیاه چادر وجود اجاق و (کوانگ) لازم و ضروری است.

كووز: در انتھائی ترين قسمت سياه چادر فضايى را جهت نگهدارى بره و بزغاله‌ها ايجاد كرده‌اند كه به آن (كووز) مى‌گویند.

(كولنان): با استفاده از (دگه)‌هاى کوتاه ويا ايجاد سنگ چين، جاىگاهى را به وجود مى‌آورند كه محل قرار گرفتن مشك‌هاى آب و دوغ و همچنين **(كهريان)** وغيره مى‌باشد. معمولا در بيرون سياه چادر آغل وجود دارد. آغل را بوسيله شاخه‌هاى درختچه **(تنگز)** و يا جديد باسيم خاردار ايجاد مى‌نمایند.

- اسبابها و لوازم داخل سياه چادر -

خوآيان: كيسه مانند است و در آن نمك نگهدارى مى‌شود، جنس آن از نخ پشمى است و بوسيله زنان بافته و دوخته مى‌شود.

ضرب المثل **(خوآيان بى‌خوا)** در كردى كلهرى کاربرد دارد.

هووپ: از نخ پشمى بافته مى‌شود. داراى دولنگه است كه هر کدام از لنگه‌ها را **(تا)** مى‌گویند. **(هووپ)** بافى نيزكار زنان است و همانند **(دهوار)** بافى نياز به **(تهون)** دارد. ظرفيت هر

(هوور) به اندازه دو گونی سی کیلوئی می باشد. حمل آن بوسیله قاطر و الاغ صورت می گیرد و چون دولنگه آن برابر هستند حمل آن راحت می باشد. فاصله بین دو (تا) یا دو لنگه را (ناوکوول) می گویند.

هیزه: از چرم بره، بزغاله، گوسفند و یا بز درست می شود. برای نگهداری روغن حیوانی آن را آماده می کنند و طرز تهیه آن چنین است: در ابتدا در داخل پوست مخلوطی از آب و آرد را که (لپتگه) نامیده می شود می ریزند. پس از چند روز این مخلوط را از پوست جدا کرده و در داخل پوست نمک می ریزند. بعد از مدتی پوست را شسته و تمیز نموده و در داخل آن شیر یا (دووشاو) می ریزند. در این حالت چرم نرم و رنگ تیره مانند بخود می گیرد. در این حالت می توان در آن روغن حیوانی ریخت. برای ماندگاری روغن حیوانی که به روغن کرمانشاهی معروف است، در داخل آن گیاهی به نام (چهویر) را اضافه می نمایند. (چهویر) گیاهی زیبا و پیچ خورده است که طره موی دختران و زنان را به آن تشبیه می نمایند.

چه تر چق چهویر، چهویر چق چه تر

به روه رده ئی کردیه وه گولاو و ئه تر

ترجمه آن چنین است: طره موهای او همانند (چهویر) است و موهایش را با گلاب پرورش داده است. در ضمن به افراد فلج نیز (چهویر) می گویند.

کهچان: همانند یک کیف و یا ساک زنانه می باشد. جنس آن از نخ پشمی می باشد که معمولاً نخ ها رنگ آمیزی شده اند. سه عدد آویز دارد که (گوله نگ) نامیده می شوند. معمولاً برای نگهداری قرآن و کتابهای مقدس استفاده می شود.

کونه: همان مشک می باشد که از پوست گوسفند یا گوساله حاضر می گردد. طرز تهیه آن چنین است: ابتدا پوست را تمیز کرده و سپس در آن آرد و آب و نمک می ریزند. بعد با استفاده از میوه درخت بلوط که آن را در آب جوشانده و در آن می ریزند؛ سیاه رنگ و محکم می گردد. میوه درخت بلوط دارای کلاهکی می باشد که آن را (کولووک) می نامند. در داخل کلاهک میوه درخت بلوط قرار می گیرد که تقریباً نصف آن از کلاهک بیرون است. میوه درخت بلوط دارای دو پوست است که پوسته خارجی سخت و محکم و پوست داخلی نازک و بدون استحکام است و به میوه چسبیده است. این پوست مانند را (مرت) می گویند و اگر در آب جوشانده شود (جه فت) است. انتهای این چرم را با استفاده از قسمت های کهنه مشک های

قبلی و میخ های ریز، میخ پرچ می کنند این قسمت های کهنه را (کونه له^۱) می گویند جای دستها و پاهاى حیوان در پوست را با نخ های محکم گره می زنند و جای گردن حیوان در پوست، درب مشک می شود. اگر سوراخی در (کونه) ایجاد شود چوب ریز کبریت ماندی را در آن منفذ قرار می دهند و آن را (پشک) می گویند. در مورد (کولووک) چیستانی بااین مضمون وجود دارد:

دالگ یه کوو، کوپ هزار، هوئگه هوئگه و کلاو لار

ترجمه: مادر یکی است! پسران هزار هستند، همه کلاه کج برسر دارند. در مورد (کونه) و آب داخل آن و جنس آن و ارتباط (کونه) با زنان توسط شعرای محلی سروده‌هایی وجود دارد که معمولاً توسط هوره‌چرها با آواز مخصوص کردن خوانده می شود.

کونه‌گه‌ئ کوولت پووس بلغار

ئاوه‌گه‌ئ ناوی شه‌فای بیماره

مشک روی دوش تو پوست دباغی شده در بلغار می باشد و آب داخل آن برای بهبودی و شفای بیماران است. از (کونه) برای حمل و نگهداری آب استفاده می گردد.

^۱ - kuniŋet ولی مردم آن را (کولنهت) تلفظ می کنند.

كونىلىك: همانند (كونه) است و طرز تهيه و آماده سازى آنها مثل هم است. با اين تفاوت كه (كونىلىك) كوچك تر است و راحت تر حمل مى شود. اما اگر بخواهند چند مشك آب را باهم حمل كنند بايد از اسب يا قاطر يا الاغ استفاده نمايند كه به اين كار (ئاوماپگ) مى گويند.

كه مووله: جام مسى بزرگ است. يه ي كه مووله ماس!

ته وئشى: نوعى كاسه بزرگ مى باشد.

دوورگه: براى نگهدارى دوغ مورد استفاده قرار مى گيرد و همانند (مه شكه) مى باشد.

هه وانه: همان هميان است.

كه ريان: كرده دان است و براى نگهدارى كره تهيه مى شود و جنس آن چرم نرم است.

گاوس: مشك بزرگ است و از پوست گوساله تهيه مى شود. براى مشك زنى با (گاوس) احتياج به دو نفر مى باشد و آنها با خواندن ابيات (به يت مه شكه) به همدى گر كمك مى كنند.

قاپ نهی: از نی های درشت تهیه می شده است و جهت نگهداری اسناد کاغذی از آن استفاده می کرده اند. اسناد را لول کرده و در داخل (قاپ نهی) قرار می داده اند.

ته لیس: همانند (هووپ) است ولی کوچکتر و با اختلاف اینکه (هووپ) از نخ پشمی غیر رنگی بافته می شود و (ته لیس) از نخ رنگی و بافت آن چون قالی بدون کرک یا گلیم می باشد. از (ته لیس) برای نگهداری اشیاء قیمتی و با ارزش استفاده می کنند.

هه گوه: چیزی مابین بزرگی (ته لیس) و (هووپ) است و بافت آن از نخ پنبه ای رنگی می باشد.

شوول: یک کیسه بلند و دراز است.

پاشکوه: کیسه مانندی که به ترک زین می بسته اند و اشیاء مختلف را در آن جای می داده اند.

جل: معمولاً از نخ پشمی بافته می شود و طرز بافت آن همانند (دهوار) است و پوششی است برای حیوانات مثل اسب و استر و الاغ. یک قسمت که از روی سینه حیوان رد می گردد (وهرزگ) نامیده می شود. یک قسمت که از زیر دم حیوان رد

مى گىردد (پالدىق) نامىدە مى شود. طناب ماندى كه از زىر شكم حىوان رد مى شود (ژىرزىگ) است. در اين مورد ضرب المثلهاى وجود دارد:

هەرچى كه مه دهه ژىرزىگ، هەر بۆده پالدىق

اين برترى جاىگاهى، (ژىرزىگ) بر (پالدىق) را نشان مى دهد و كنهايه از كسانى است كه توانايى انجام كارهاى مهم را ندارند.

تۆره: همان توپره مى باشد. آن را نيز زنان مى بافند و جنس آن از نخ پشمى ويا موئين ويا ديگر انواع كيسه هاى بافتنى مى باشد. در داخل اين كيسه مانند، كاه و جو ويا ديگر اقلام خوراك حىوانى ريخته و باطناب وصل به توپره آن را به كله حىوان، طورى كه نخها در پشت گوش حىوان قرار گيرد، مى آويزند.

قاپهك: هلال مانند فلزى كه معمولاً مچ حىوان در آن قرار مى گيرد و حركت حىوان را كند مى كند. اين وسيله باعث مى شود كه حىوان به هنگام چرا از محيط زندگى خيلى دور نشود.

ده سئه لخورد: دوعدد چوب مى باشد كه در دو طرف مشك دوغ زنى قرار ميگيرد يعنى واسطه جاى دو دست و دو پاى در چرم حىوان قرار مى گيرد. اين دو عدد چوب به مشك شكل

می دهند و باعث تعادل مشک می باشد. در وسط این دو چوب که معمولاً از چوب درخت زالزالک و دیگر درختان جنگلی است جای ورود یک زبانه را ایجاد می نمایند.

نامیه‌ری: یک عدد چوب است که از دو طرف دارای زبانه می باشد. این دو زبانه در وسط دو عدد (دهس نه‌لخورد)، قرار می گیرد و این چوب هم معمولاً از چوب درخت زالزالک است و برای شکل بخشی و تعادل مشک بکار می رود. نکته ای که باید در اینجا اضافه کرد اعتقاد به میمون و مبارک بودن چوب بعضی درختان است. مثلاً چوب درخت (تاو) را در حدود ده سانتی متر بریده و تراش می دهند. در وسط این چوب سوراخی ایجاد نموده و برای آویزان کردن به گردن گوسفند، نخ محکمی را از آن می گذرانند. در اطراف این چوب تراش خورده شیارهای کوچکی بوجود می آورند. شاید برای زیبایی باشد و شاید به منظورهای دیگر که فعلاً اطلاعاتی نداریم، همچنین از چوب درخت زالزالک برای مشک دوغ زنی استفاده می شود. رنگ این چوب متمایل به قرمزی است و در مقابل پوسیدگی و رطوبت مقاوم است. بطور کلی درختانی مثل (نه‌رژن) و (تاو) و (گوج) را خوش یمن می دانند. در مناطق گرمسیری که رویش درخت خیلی کم صورت می گیرد. گاهی بطور اتفاقی درختانی چون بلوط می رویند. کسی این درختان را قطع نمی کند و آنها را

(نه زهر گهرده) می دانند. یعنی با نظر و لطف مقدس بوجود آمده اند. اعتقادی وجود دارد که اگر کسی شاخه ای از آنها را قطع کند آسیب خواهد دید. مثلاً آسیب جسمی و یا خانواده او و یا مال و دارائی او در معرض خطر خواهد بود. کلاً در مورد درخت در میان کردان اعتقاداتی وجود داشته که به زمانهای کهن باز می گردد و نیاز به بررسی عمیق تری دارد. مثلاً اعتقاد دارند که به دلایل دینی و مذهبی درخت (که ینکوو) میوه ندارد.

پهلته: طناب و (ره سن) کوتاه می باشد. معمولاً از جنس پشم و یا (په ته) و یا کنف ونخ پنبه ای است.

رفه: جنس آن از نخ پشمی می باشد و آن را لوله مانند می دوزند و در آن گاه می ریزند و از روی جل بر روی پشت قاطر و یا الاغ می بندند و به حمل بار و تعادل آن کمک می کند و باعث می شود فشار بار تقسیم شود و همچنین بار به پوست حیوان آسیب نرساند.

وهره ک: یک طناب کوتاه است و از پهلته کوتاهی تر است و معمولاً به عنوان (ژیرزگ) در (جل ورفه) مورد استفاده قرار می گیرد. ناگفته نماند از (وهره ک) به عنوان پا بندی برای حیوانات مثل گوسفند و بره و بز استفاده می شود. در این مورد

ضرب المثلی وجود دارد: ماره پییه و دای له وهره ک بازی
ترسی !

پایه خ: همانند (وهره ک) است و برای بستن پای نوزاد گوسفند و
بز و همچنین حیوانات مصدوم استفاده می شود.

زین: بر پشت اسب قرار می گیرد. دارای قسمتهای مختلف
است. معمولاً از جنس چرم است و مدل های مختلف دارد.

حیوان: رختخواب ها، مثل تشک و لحاف را بر روی پشت اسب
انداخته و سپس بر روی آنها (مهونج) هارا می گسترند. در کوچ
ایل زن ها بر حیوان می نشینند و از دو طرف اسب (گوله نگ)
های (مهونج) را می آویزند.

پالان: (پالان) از رفه پهن تر است و برای حمل بار بر پشت
چهارپایان مثل الاغ و قاطر می نهند. در این مورد ضرب المثلی
وجود دارد:

خهر ههر نه و خهره سه ! پالانه گهی نه وهز بقه

ترجمه آن چنین است: خر همان خر است پالانش عوض شده است.

فهره جی: پوششی پشمی و پالتو مانند که توسط نمد مالان
تهیه می شود. جلوی آن باز و بدون دگمه است و آستینهای بلند

و باريك دارد كه معمولاً مورد استفاده قرار نمى گيرد. زيرا آستين ها انعطاف لازم براى حركت ندارند. در زير آستين ها جايى براى خروج دست ها ايجاد شده است. (فهره جى) كه شايد به علت شباهت آن به كتهائى (فرنج) چنين تلفظ مى گردد مورد استفاده چوپانان و عشائير مى باشد و در مقابل سرما و همچنين هجوم حيوانات به آنها كمك ميكند. كلاه وصل شده به (فهره جى) را (قلان قور) مى نامند. معمولاً از پشم بره كه آن را (وهرگن) مى گويند تهيه مى شود.

كهړه ك: جنس آن همانند (فهره جى) از پشم بره تهيه مى شود و تفاوت آن در اين است كه آستين ندارد و داراى شانه پهن و بلند است و بيشتر براى خواب در (سهرپه چيه) كه همان كنار آغل گوسفندان است به كار مى رود و گرم و نفوذ ناپذير است و در جنگ هاى تن به تن و يا درگيرى با حيوانات به عنوان سپر دفاعى استفاده مى شود. يعنى با ييك دست گرز يا چماق را در دست گرفته و با دست ديگر (كهړه ك) را به عنوان وسيله دفاعى به كار مى برند. اين نوع درگيرى هاى تن به تن را (زاكان جهنگ) مى گويند. احتمالاً (كه پنه ك) و (كهړه ك) هر دو يكي باشند.

کوله‌بال: جنس آن از پشم بره است و بوسیله نمد ملان تهیه می شود. همانند فهره‌جی اما کوتاه تر است.

چهوماخ دان: کیسه ماندنی است که از نخ پشمی بافته می شود و برای نگهداری چخماق و سنگ آتش زنه و (قاو) و همچنین قوطی سیگار و شانه و آئینه‌های کوچک و گرد به کمر می آویزند. (قاو): بافت چوب پنبه‌ای داخل تنه درخت بلوط است و به سرعت آتش می گیرد و درجه حرارت آن فوق العاده بالا می باشد.

پوزه‌وان: ساق بندی بافته شده از نخ رشته شده از پشم گوسفند است. معمولاً توسط چوپانان بافته می شود. چوپانان یک قطعه سنگ باریک را برداشته و ابتدا مقداری از پشم را نازک کرده و سنگ را موافق عقربه‌های ساعت می چرخانند در این حالت قطعه سنگ، مانند یک دوک نخ ریسی مورد استفاده واقع می شود. سپس یک تکه چوب را روی سنگ گذاشته و نخ را به دور سنگ و چوب می پیچند و این عمل بارها تکرار می گردد تا نخ پشمی به صورت کلاف حاضر شود. سپس عمل تاب دادن یا به کردی کلهری عمل (په‌یشتان) انجام می شود. در این حالت بندهای پشمی برای بافت (پوزه‌وان) آماده است. (پوزه‌وان)

از دو طرف باز است و حالت حلقه مانند دارد و از زیر زانو تا بالای مچ پا را می پوشاند.

گوچان: چوب این وسیله از درختهای مختلف از جمله (به‌پوق)، (وه‌ناو) و دیگر درختان انتخاب و استفاده می شود و شاخه‌های نازک و قابل انعطاف درخت بلوط را که به صورت انبوه از زمین روئیده باشند (چروو) می نامند. یکی از شاخه‌های صاف و بلند و معمولاً بدون گره را انتخاب کرده و مقداری حرارت می دهند و سپس با استفاده از یک تکیه‌گاه و گیره آن را خم می کنند تا قسمت ابتدائی آن به حالت یک نیم‌دایره در آید، بعد خم کرده و دسته را بوسیله یک طناب چند روز می بندند تا خم، حالت گرفته و ثابت شود. برای تهیه گرز و گوچان از درخت ارژن، بعد از آماده کردن گرز و گوچان آن را به مدت چند روز در خاکستر مرطوب قرار می دهند. بعد از آن مدت چوب درخت ارژن قرمز و خوش‌رنگ می گردد.

شه‌ن: دارای چهار شاخ است و در خرمن کوبی و در جابجائی گاه و علوفه مورد استفاده است. دارای انواع فلزی و چوبی می باشد. نوع سه شاخه آن را (سیهن) می نامند. در شه‌ن چوبی برای استحکام شاخه‌ها به دسته و همچنین مقاومت آن در برابر فشار، از عضو تناسلی گاو استفاده می کنند. این کار در

حاشیه شهرها و توسط خراطها و یا کولی ها صورت می گیرد. بدین طریق که بعد از مراحل آماده سازی عضو و نرم کردن آن، چهار سوراخ در آن ایجاد می نمایند و سپس با فشار شاخه ها را از سوراخهای ایجاد شده رد می نمایند. عضو تناسلی بعد از خشک شدن به صورت عرضی از شاخه ها که به دسته متصل می باشد حفاظت می کند.

توله گوجان: مثل گوجان است، اما نازک تر و باریک تر می باشد.

گورز: چوب بلندی که یک طرف آن ضخیم و گرد است و معمولاً از چوب درخت ارژن که قرمز خوشرنگ است انتخاب می گردد. در اشعار کردی کلهری گرز رستم زال معروف می باشد و عقیده دارند که وزن آن نهصد من بوده است. این گرز گران را فقط رخس می توانسته حمل کند. در عشایر مردان معروف و اهل رزم و دعوای ایلی بر گرزهای خود نام می نهاده اند و در مجالس، به وقت خودستایی و یا شرح مبارزه با گرگ و ببر و (کوله‌ش)^۱ از آن دم می زده اند. در مورد گرز و اخلاقیات مردم

^۱ - kuleş به باور گروهی از عشایر حیوانی به نام (کوله‌ش) وجود دارد. در توصیف آن گویند به بزرگی یک قاطر می باشد و از جفتگیری گرگ و

و مقایسه آن با چوب دستی های دیگر ضرب المثلهایی وجود دارد. مثلاً: ئەر قىرمد خراوه! يە گورز يە كەپەك! كه ترجمه آن چنین است: اگر آرام و قرار نداری آماده نبرد شو!

همانطور كه در صفحات گذشته نوشتم از گرز به عنوان سلاح سرد تهاجمی و از (كەپەك) به عنوان وسیله دفاعی استفاده می شده است.

هەرچی كەمەدە گورز هەر بۆدە ساچوو! در این ضرب المثل قیاس بین گرز و چوب دست می باشد و ارجح بودن گرز بر چوب دست.

ساچوو: چوب بلند و صافی است و به عنوان تکیه گاه مورد استفاده قرار می گیرد. در این ضرب المثل ها با وام گرفتن از اشیاء مورد استفاده در کار روزانه، مقام و جایگاه آنها را در نظر گرفته و عدم پیشرفت شخص را به او گوشزد می نمایند. هر چوب راستی می تواند (ساچوو) شود! اما هر چوبی نمی تواند عصای خوبی باشد و یا ضرب المثل: ئەر چه میا گوچان ئەر نه چه میا ساچوو! در این حالت استفاده چوب را مورد نظر دارند

كفتار بوجود می اید. اما گروهی دیگر از عشایر اعتقاد دارند كه (كۆلەش) همان كفتار نر می باشد.

و همچنین قیاس آن با استعداد ذاتی اشخاص برای انعطاف و خم لازم در مواقع ضروری. بعضی چوب‌ها در هنگام خمیدن برای تبدیل شدن به عصا می‌شکنند و استعداد ذاتی تبدیل به عصا شدن را ندارند! بعضی اشخاص نیز نمی‌توانند از پس کارهایی که انتظار داریم برآیند.

قه‌شاو: شانه‌مانندی است فلزی که در کف دست قرار می‌گیرد و برای ماساژ پوست اسبها مورد استفاده است.

گاپران: تکه چوبی است همانند (ساجوو) که در انتهای آن یک میخ کوچک قرار می‌دهند. این چوب و میخ فرو رفته در آن برای ضربه زدن و تاراندن گاوها مورد استفاده قرار می‌گیرد. در مورد این چوب و ارتباط آن با گاوها نیز ضرب‌المثلهایی وجود دارد! گا له خوهه نییه، گاپران له خوهه! ترجمه (اگر گاو مال خودت نیست چوب دست مال خودت می‌باشد). در این ضرب‌المثل اشاره می‌شود که بی‌رحمانه با چیزی برخورد صورت نگیرد.

کلاش^۱: پای‌افزاری است مخصوص کردان و درایل کلهر زیره آن لاستیکی و تسمه‌مانند می‌باشد رویه آن از نخ پنبه‌ای است

^۱ - kilaş گیوه.

و دارای انواع بافت می باشد. در کردستان زیره گیوه و طرز تهیه آن سخت و پیچیده است و مراحل گوناگون دارد. در شهرستان گیلانغرب طایفه‌ای وجود دارد که آنها را (گیوه‌کەر) یعنی بافنده گیوه می نامند. احتمالاً قبل از ایجاد کارخانه‌های کفش، در آن منطقه افرادی بوده‌اند که پای افزار مردم کلهر را تدارک می دیده‌اند.

ده‌ری: سوزن نخ دوزی است و در اندازه های مختلف دیده می شود.

دلیوان: از وسایل دوخت و دوز می باشد و اندازه آن بزرگتر از سوزن نخ دوزی می باشد.

گونوژ: برای دوخت و دوز سیاه چادر، (هووپ) و درب گونی و کیسه های مختلف به کار می رود. از (دلیوان) درشت‌تر می باشد. در این مورد ضرب المثل هایی وجود دارد:

ته‌مام گیانم بکەن گونوژ ئاژن، هه وه پیم بۆشن قوڅاژن!

(تمام بدنم را با جوالدوز سوراخ سوراخ کنید، فقط مرا زن کدخدا صدا بزنین.) گاهی افراد حاضر به تحمل مشقت می شوند و آن را می پذیرند، فقط بخاطر مشهور شدن و معروف بودن

و در این ضرب المثل خانمی است که حاضر است بدنش با جوالدوز سوراخ سوراخ شود تا نام زن کدخدا را بر خود ببیند.

هه‌زارپیشه: صندوقچه کوچکی است که از چوب و حلبی تهیه می‌شود. چون اشیاء مختلف را در آن قرار می‌دهند آن را (هه‌زار پیشه) می‌گویند.

کوچله: کاسه‌ای کوچک که جنس آن از چوب می‌باشد. در سالیان دور که مردم کرد با کار جمع‌آوری صمغ درختان پسته کوهی (وه‌ن) آشنا نبوده‌اند کسانی از طرف استان کردستان کنونی برای اینکار به مناطق کوهستانی حوزه کلهر آمده و این کار را انجام می‌داده‌اند. در کردی سورانی و گوران (خالو) را (لالو) یا (لاله) می‌گویند. (لالو) ها بعد از ایجاد خراش در سطح پوست درخت پسته کوهی، از گل کاسه مانند‌های کوچکی (کوچله) را تهیه دیده و سپس به تنه درخت پسته کوهی، پائین تر از خراش‌ها می‌چسبانند. صمغ (جاجگ) بتدریج ترشح شده و در داخل (کوچله) جمع می‌گردد. گاهی شیره ترشح شده شفاف و روشن است و (جاجگ) معمولی می‌باشد. گاهی شیره آبی رنگ می‌گردد و در گویش کلهری به آن (جاجگ ملاک‌ه‌ت) می‌گویند. (ملاک‌ه‌ت) شاید همان ملائکه باشد. گاه مردم بطور طبیعی از این صمغ به عنوان

آدامس استفاده می کنند. صمغ ابتدا نرم و چسبناک است و بتدریج سفت می شود و به آن (دهمجا) می گویند. دراین مورد نیز داستان ها و ضرب المثل هائی وجود دارد: کاسه وه کووچی ؟! وه شوون کوچله.

کاسه کجا می روی؟! جواب: به دنبال (کوچله). (کوچله) از کاسه کوچک تر است و ضرب المثل بالا در مورد دادن هدیه و گرفتن هدیه بهترو بالاترازآن یا خوبی کردن و پاداش نیکو دریافت داشتن به کار می رود.

خوونگ: وسیله ای است چوبی که دارای دسته و سطح پهن می باشد. روی آن خمیر را پهن می کنند و برای چسباندن به رویه ساج آماده می سازند. ساج نیز سطحی فلزی و محدب است. با استفاده از سه عدد سنگ که در کنار اجاق قرار می دهند، یک سه پایه می سازند و ساج را روی سه پایه قرار می دهند و در زیر آن آتش روشن می کنند. بعد از اینکه نان در روی ساج پخته و سفت شد، برای اینکه کاملاً برشته شود، نان را از روی سطح فلزی بر می دارند و در فاصله ساج و دو عدد از سنگ های زیر آن که (کوچگانج) نامیده می شود قرار می دهند. آن محل از اجاق را (وهرتاوه) می نامند. همچنین برای خرد و ریز کردن تکه های درشت گوشت در تهیه کوفته یا شامی کباب

از (خوونگ) استفاده می شود. گوشت را بر سطح (خوونگ) قرار می دهند و با ضربات تند تیشه آن را ریز ریزی نمایند و سیب زمینی و گوشت و آرد و پیاز خرد شده و (هه زوه) را قاطی می کنند. ساج را از طرف برجسته بر روی آتشدان قرار می دهند، ساج دارای تقعر و عمق می شود و در داخل آن روغن می ریزند. بعد از داغ شدن روغن تکه های آماده را در آن سرخ می کنند.

ژیرقه: قندان چوبی پایه بلند است و دارای یک فضای گود در سطح روئی و یک تکه برجسته در وسط فضای گود می باشد. تکه برجسته برای خرد کردن تکه های درشت قند مورد استفاده قرار می گیرد.

تهور: دارای دسته چوبی و قسمتی فلزی می باشد. برای بریدن تنه درختان و یا شکستن و خرد کردن هیزم به کار می رود. در این مورد هم ضرب المثل هایی وجود دارد: گارپا دوتهورا! در این مورد داستانی وجود دارد. روزی دو نفر مدعی نزد قاضی رفتند. نفر اول وارد شده و به قاضی پیشنهاد یک دسته تبر- به عنوان رشوه - داد، قاضی به او قول داد که نفر دوم را با همان دسته تبرکتک خواهد زد. نفر دوم وارد شده و به قاضی وعده یک رأس گاو را به عنوان رشوه می دهد. قاضی دستور می

دھد کہ نفر اول را باهمان دسته تبر کتک بزنند. نفر اول در حین کتک خوردن با ایما و اشاره دادن دسته‌ی تبر را به قاضی یادآور می‌شود. قاضی که رشوه‌ای کلان تر دریافت کرده است با تمسخر خطاب به مرد می‌گوید: گا ریا دؤته‌ورا: گاو رید روی دسته تبر! ضرب المثل دیگری نیز وجود دارد:

ته‌ور دؤ خوهی نیه تاشی: تبر دسته خود را نمی تراشد!

این یک واقعیت است و این ضرب المثل در مواردی کاربرد دارد که شخص کارهای خود را انجام نمی‌دهد.

تی‌شی: همان تیشه است و دارای دسته و قسمت فلزی است. در مورد این وسیله نیز ضرب المثل‌هایی وجود دارد:

(تیشه گوم بوو، پیشه گوم نیه‌و) ترجمه آن چنین است: تیشه گم می‌شود اما پیشه گم نمی‌شود. تیشه یک وسیله است و ممکن است شخص آن را گم کند و یا از دست بدهد، اما هنر و فن تا دم مرگ همراه دارنده آن است و کسی نمی‌تواند آن را از بین ببرد.

خاکه‌ناز: خاک انداز است و معمولاً فلزی می‌باشد. برای بر داشتن آتش از آتشدان کاربرد دارد.

خوانچه: خانه‌چه است و جنس آن از فلز روی و یا مس می باشد، برای نگهداری خمیر بکار می رود.

جانتای: کیسه‌ای است که بر دوش آویزان می شود. این کلمه ترکی آذری می باشد و معادل کیف در فارسی است. کیسه‌ی بلندی که درویشان بر دوش انداخته و در روستاها کمک‌های مردمی را در آن می ریختند.

ناندین: نان دان یا جای نان است و به افراد پرخور(ناندین) می گویند.

خه‌زیان: دیگ مسی بزرگ می باشد، در این مورد ضرب المثل‌هایی وجود دارد مثل: مایه‌ی هفت خه‌زیان شیر: که در مورد افراد فتنه‌گر و سخن‌چین به کار می‌رود.

پریزگ: انواع کیسه‌های کوچک و بزرگ برای نگهداری وسایل را (پریزگ) می گویند. پریزگ داوه‌یه‌کا: یعنی درخاطرات خود جستجو کرد! به یاد گذشته‌ها افتاده و خاطرات را در ذهن تکرار کرد.

دُرج: شکل آن استوانه‌مانند است و وسیله‌ای برای نگهداری مرغها که هم به عنوان لانه‌شبان به کار می‌رود و هم در

کوچ، مرغها را در داخل آن قرار می دهند از شاخه های بادام کوهی (واژه) بافته می شود.

لهقاو: همان لگام است. دارای قسمتهای مختلف می باشد یک قسمت فلزی دارد که در دهان اسب قرار می گیرد و یک قسمت که روی پوزه اسب و یک قسمت کله اسب و قسمتی که سوار کار آن را در دست می گیرد و به آن (دولهقاو) می گویند.

وهروانک: تکه پارچه ای است که روی پشت شخص قرار می دهند و سپس مشک آب را که با طناب بسته شده بر پشت قرار می دهند. دو قسمت طناب از روی شانه و زیر بغل رد می شود (وهروانک) ازخیس شدن پشت و همچنین از تماس مشک آب با پشت بدن جلوگیری می کند. در ارتباط باحمل (کونه) یا همان مشک و راه رفتن زنان معمولا در ادبیات کردی کلهری ترانه های فراوانی وجود دارد که در (هووره) استفاده می شود. (وهروانک کیش) کسی است که به حمل کننده مشک کمک می کند و پارچه را بطور درست در پشت قرار می دهد و همچنین در بلند شدن زن حمل کننده مشک کمک می کند. آوردن آب و حمل مشک آب معمولا بر عهده زنان است. دراین مورد نیز ضرب المثلهایی وجود دارد:

جما وهروانک کیش دالگدم!

انگار (وهروانک کیش) مادرت هستم:

چون (وهروانک) کشیدن کاری خرد بوده و معمولاً توسط کودکان انجام می شود آن را باحالت تحقیر بر زبان می آورند.

خامه: نمدی کوچک است که از پشم بره (وهرگن) تهیه می شود. تقریباً به اندازه یک مترمربع است و قبل از اینکه زین را بر پشت اسب قرار دهند، در زیر زین قرار می گیرد. خامه توسط نمد مالان تهیه می شود.

گووینک: طناب کوچکی است که برگردن گوساله‌ها بسته می شود.

ئاوهار: طناب یا رهسن کوچکی است که زنان در موقع آوردن آب ازچشمه ها ویا رودخانه با آن مشک را بر پشت می بندند.

ئاوماری: هنگامی که زنان دسته جمعی برای آوردن آب می روند و مشکهای پرآب را بر پشت الاغ قرار می دهند. این عمل را (ئاوماری) می گویند. هربارمی توان دو یاسه مشک را بر پشت الاغ نهاده و حمل کرد.

پایه‌خ: طناب کوچکی است و برای بستن پای بره ها ویا بزغاله‌ها و... مورد استفاده واقع می شود.

پاوهن یا (بهخو): برای بستن دو پای جلوی اسب و یا قاطر از آن استفاده می شود. دارای دو حلقه برای قرار گرفتن پای جلوئی حیوان در آن و یک زنجیر کوتاه واسط بین دو حلقه می باشد. حلقه ها توسط کلید باز و بسته می شوند. اگر این وسیله به پای حیوان بسته شود، تا حدودی قدرت تحرک را از حیوان گرفته و باعث می شود که حیوان از سیاه چادرها دور نشود و همچنین دیگر احشام و حیوانات را از تعرض مصون بمانند در این مورد نیز ضرب المثلہائی وجود دارد: بهخو و پرپیہ! حیوانی کہ (بهخو) را پاره کرده باشد معمولاً در احساس رهایی به هر طرف می رود و هجوم می برد و خطرناک است. در عالم انسانی به کسانی گفته می شود کہ ہرج و مرج طلب هستند و در حالت رهایی بیرحمانہ هجوم می برند. در ترانہ های کردی نیز بہ (پاوهن) و زنجیر اشارہ های فراوانی شدہ است.

زړه‌ی یه‌ڼده‌سی پاوهن له پامه

م له‌ی شاباده کی هه‌واخوامه

صدای زنجیر می آید، بر پایم پا بند بسته شده است؛ در این شهر خراب (شاه آباد) کی به فکر من است؟

خوورج یا هه گوه: همانند (هوور) می باشد با این تفاوت که اندازه آن کوچکتر است و معمولاً از نخ های رنگی بافته می شود.

شوورتک: طناب کوتاه و پهنی است که معمولاً چوپانان می بافند و از آن برای بند شلوارکردی استفاده می نمایند.

یه یده سی: دارای یک حلقه فلزی می باشد که مچ یک پای اسب یا قاطر یا الاغ در آن قرار می گیرد. به حلقه فلزی يك زنجیر بلند و محکم متصل است که در انتهای زنجیر یک میخ فلزی بلند قرار دارد که به آن (میخ خسگه) می گویند.

کوپری ور: یک تکه آهن حلقوی بصورت نیم دایره می باشد که بر روی آن فلزهایی سیخ مانند نصب گردیده و آن را بر روی پوزه کره الاغ یا کره اسب می بندند. هر وقت کره بخواهد از پستان مادینه شیر بنوشد، سیخ های فلزی به حیوان آسیب رسانده و حیوان ماده، مانع مکیدن کره می گردد. این کار بعد از پایان مدت شیر دهی صورت می گیرد.

بلاوک: وسیله ای است که از یک تکه چوب و طناب درست می شود. در دو طرف تکه چوب دو بریدگی نازک را به وجود می آورند و به هر دو قسمت از بریدگی های دو طرف،

دوسرطناب را گره می زنند. سپس این تکه چوب نازك را در دهان بزغاله یا بره قرار می دهند و دو سر طناب باریك را به كله حیوان می بندند. این تکه چوب مانع مكیدن شیر از طرف بزغاله یا بره می گردد. ضمناً در چریدن و نشخوارهم مزاحمت ایجاد می نماید. به این دلیل این گونه وسایل بطور موقت مورد استفاده می شوند بعد از چند روز حیوان مكیدن شیر را فراموش می كند.

ثنگال: طناب رنگی دور گردن اسب یا قاطر است كه حلقه مانند است و به هر طرف آن يك مهره آبی وصل شده است. قسمت زیر گلوی آن همانند يك گل شكل می گیرد و به آن (گولّه‌نگ) می گویند.

پهت، پهله‌تی: (پهت) معمولاً طناب كوتاه وصل به گردن سگ است. اما (پهله‌تی) معمولاً به میخ های چوبی اطراف سیاه چادر وصل می شود. در این مورد ضرب المثلی وجود دارد:

پهله‌تی وه ملّ میه‌خه وه نه‌مه‌نییه!

بند به طناب وصل نیست و همه چیز از حالت تعادل خارج شده است و كنايه از بی نظمی و هرج و مرج است.

مهونج: جنس آن از نخ پشمی رنگری شده است، بافت توسط (جوولیه)ها صورت می گیرد و معمولاً زنان روستائی نخ رنگری شده را تحویل جولاه می دهند. ممکن است رنگری توسط خود جولاه نیز صورت گیرد.

له مال هاتهو دهیشت جه لا دا له خوهی

مهونجی کرده کوول سنگی دا له قهی

لازم است علاوه نمایم که مکانهای اطراف سیاه چادر نیز جزء جدائی ناپذیر زندگی ایلی و عشیره ای می باشد. مثلاً (په چیه و سه ر په چیه)! په چیه همان آغل گوسفندان است و معمولاً فضایی به وسیله شاخه های درختان (وهن) و (تنگز) می باشد.

سه ر په چیه: محل تجمع چوپانان و محل آتش افروزی و گرما برای آنان می باشد.

جل شال: جل مانند نازکی که برای پوشش اسب و مادیان و قاطر استفاده می شود.

بایه: دیک کوچک روئین است.

خه زگان: دیک بزرگ مسی است.

جام وکاسه: معمولاً رویی، کوزه‌ای یا چوبی یا از ظروف چینی است.

تانچه: دیک بزرگ مسی است.

ههلورک: در فاصله دو ستون سیاه چادر در قسمت (لاژنان) یک طناب را به هردو ستون داخل سیاه چادر گره می زنند. طوری که از هر ستون دو طناب به طرف همدیگر کشیده شود. در وسط این طنابها با استفاده از چهار عدد چوب و زیراندازهای مختلف گهواره ماندنی برای کودک یا نوزاد درست می کنند. این وسیله گهواره کودک می شود. در یک طرف به این (ههلورک) یک طناب نازک را گره می زنند. زن روستایی در حین کار از فاصله دور نوزاد را با کشیدن و رها کردن طناب تاب می دهد.

تیان: دیک بزرگ مسی است.

ئه فتاوه: معمولاً مسی بوده است، آن را پر از آب کرده و در اجاق آتش قرار می داده‌اند.

کتری: معمولاً رویی و لعابی است.

چالک: هاون چوبی است. ارتفاع آن چندین برابر هاون است و برای تهیه دوغ از کشک مورد استفاده قرار می گیرد.

چیه ری: دوشاخه فلزی و قیچی مانند است و در عمل پشم چینی کار برد دارد.

چیه ری دهم: به آدمهای پر حرف گفته می شود.

چهوماخ: یک تکه فلز است و حالتی کمان مانند دارد و برای ایجاد جرقه در تماس با سنگ آتش زنه کاربرد دارد.

قاو: بافت چوب پنبه ای داخل تنه درخت بلوط است که به سرعت مشتعل می گردد و همچنین درجه حرارت بالائی در موقع سوختن دارد.

کوچک چهوماخ: سنگ آتش زنه است که برای افروختن آتش کاربرد دارد.

(انواع وسایل انفجاری)

تهره قه: چوپانها تکه ای از چوب درخت (که یکوو) یا درخت (وهن) و یا چوب درخت (گوج) را به شکل کلت تراش داده و روی سطح بالائی آن را حفره مانندی ایجاد می کنند. سپس با

استفاده از یک پوکه گلوله تفنگ برنو یا دیگر سلاحهای جنگی که از قسمت چاشنی دارای سوراخ های ریزی می باشد، به عنوان مخزن باروت استفاده می کنند. سپس با بست فلزی، پوکه را روی سطح چوبی مستقر می سازند. تکه های ریز پارچه و باروت را در داخل پوکه بصورت فشرده و متراکم جا سازی می نمایند. سپس مقداری گوگرد سر چوب کبریت را در قسمت چاشنی پوکه قرار می دهند و با قرار دادن شعله افروخته در انتهای پوکه، باروت داخل آن مشتعل گشته و صدای شلیک بر می خیزد، از این صدا برای ترساندن گرگ و جانوران وحشی استفاده می شود.

دهمپر: جزء سلاحهای دست ساز است و همانند (تهدقه) مسلح می شود.

پهپان: تفنگ شکاری است و دارای انواع مختلف می باشد، نوعی از آن که احتمالا ساخت کشورهای عربی است و پوکه را به بیرون پرتاب نمی کند معروف به (ابوجاتای) است.

نهی یا بلوور: یک تکه نی به حدود سی سانتیمتر که روی آن شش سوراخ برای جای انگشتان ایجاد می نمایند. چوپانان و نی زنان با آن آهنگهای مختلفی اجرا می نمایند. (تتگه و ته تان- سوار سوار- زری هه و) جزء آهنگهایی است که اجرا می شود.

دوڑلہ: دو عدد نی بہ ہم بستہ و همانند بلوور، در ہر دو نی سوراخ هایی ایجاد می نمایند، سپس دو عدد نی باریک طوری کہ در نی بزرگ تر قرار گیرند، انتخاب می کنند۔ نی های کوچک باید از یک طرف مسدود باشند۔ روی نی های کوچک دو بریدگی ایجاد می نمایند سپس آن بریدگی را بہ طرف قسمت مسدود امتداد می دهند، در این حالت نی های کوچک را (پینہ ک) می گویند۔ باقرار دادن دو عدد (پینہ ک) در دو نی بہم بستہ (دوڑلہ) درست می شود۔ در مورد ساز (بلوور و دوڑلہ....) ضرب المثلہایی وجود دارد، ضرب المثل در مورد ساز:

سازنہ چی و سۆر کوپّ خوئی!

ساز وہ ہہوای زہمانہ ژہنین!

بلوور ترا گا ژہنین!

پفم لہ گوپم سازم لہ قہیم!

تہ ت ساز ژہنی، م دیۆل کوتم۔

کہمچک: ملاقہ روئین یا چوبی را (کہمچک) می گویند۔

(تہ ک): یک صافی می باشد کہ آن را با شاخہ های درخت (واہم) یا بادام تلخ درست می کنند۔ در یک بافت دایرہ مانند

درست می شود، شبکه مانند است و در موقع صاف کردن برنج از آن استفاده می کنند.

چہ لاسہ گ: تنہی ضخیم درخت است کہ داخل آن را تراش دادہ، بہ طوری کہ آب و مواد غذایی در آن قرار گیرد، این چوب دارای یک دستہ می باشد، ظرفی است کہ غذای سگہا، از جنس دوغ و چرکاب مواد غذایی را در آب می ریزند تا مورد مصرف سگ ہا واقع شود. شاید (چالاب سگ) باشد کہ در کردی بصورت (چہ لاسہ گ) تلفظ می شود.

نا: چوب بلند تراشیدہ ای می باشد کہ همانند ظرفی است کہ در داخل آن برای گوسفندان آب می ریزند.

ٹاؤل: محوطہ ای معمولاً دایرہ ای کہ با استفادہ از شاخہ های درخت تنگڑ ایجاد می شود و همان آغل است. (ٹاؤلہ) ہالہ سایہ رنگ اطراف ماہ است و عشایران را بہ صورت های گوناگون تفسیر می کنند:

ٹمشو لہ بہ ختم مانگ ٹاؤل دایہ

ہہ فتر ووم ٹاوا بوو شہوار نہ مایہ

سان سه‌روه‌رئ: سنگی است که می‌توان به راحتی روی آن نشست. آن را در فاصله‌ای دورتر از سیاه چادرها قرار می‌دهند. به فصل شیر دوشی مرد یا زنی روی این سنگ نشسته و با هر دو دست، در هر وعده گردن دو گوسفند یا بز را می‌گیرد تا زنان شیر دوش به راحتی حیوانات را بدوشند. چوپانان گله گوسفند شیری را آرام آرام به طرف جایگاه هدایت می‌نماید و به‌حالت پشت سر هم برای دوشش آماده می‌کنند. به عمل دوشش در این حالت (به‌رگ) می‌گویند. شاید همان بهره‌دهی باشد. زیرا با دوشش از گوسفندان بهره حاصل می‌گردد. دراین رابطه نیز اشعار و ابیاتی وجود دارد:

بۆمه‌سه شوان یه‌ئ برکه په‌سێ

خانم نیشتییه، خوه‌م ده‌مه‌و ده‌سێ!

ئێواره‌د وه‌ خه‌یژ به‌رگدان ئاوا

به‌و بگه‌رمه‌ باوش چۆکوورپه‌ ساوا

اگر در هنگام دوشش راه‌گذاری از آن حوالی بگذرد باید بگوید: (به‌رگ ئاوا) جواب می‌شود "خوش‌هاتی مالد ئاوا"

ده‌ر که‌ل: ورودی سیاه چادر را می‌گویند.

خه‌قورترش: خمیر مانده‌ای که برای کمک به ور آمدن خمیر جدید مورد استفاده قرار می‌گیرد.

خه‌قورهلتن: ور آمدن خمیر را گویند.

هه‌وسار: همان افساراست و از قسمتهای (سه‌رکه‌له) و (ره‌ژمه) و (دۆهه‌وسار) تشکیل می‌شود.

تۆره: کیسه‌مانندی می‌باشد و در داخل آن کاه می‌ریزند و توسط طناب حلقه‌مانندی به گردن اسب و یا قاطر و الاغ انداخته می‌شود. ضرب‌المثلی در این رابطه: (ههم له ئاخوڤ خوهی ههم له تۆره!) (له تۆره!)

هه‌سان: نوعی از سنگ است که از آن برای تیز کردن چاقو استفاده می‌شود.

هه‌وانه: کیسه‌مانند و شاید همیان باشد.

قاپ نه‌ی: نی درشتی که سندهای کاغذی را در آن نگهداری می‌کرده‌اند تا سند از پوسیدگی و رطوبت در امان بماند.

چه‌رداخ: کلبه کوچک کنار جالیز و بوستان می‌باشد که معمولاً از چوب و شاخه درختان بر پا می‌گردد.

کولا: کلبہ ای تابستانی و بزرگتر از (چہ رداخ) می باشد کہ معمولاً در تابستان بہ جای سیاہ چادر استفادہ می شود.

کہپر: از نی وشاخہ های علف های خودرو کنار رودخانہ ها تھیہ می شود و معمولاً کلبہ ی کم ارتفاع جہت نگہداری علوفہ و دام ها می باشد.

تەۋىن / دو ئافرەت لە ئان تەۋىن كىردن

ژن تەۋىنكەر كەركىت ۋە دەس

چیت هه لوه سان/

سیه مأل

سىھمال لھ نھى دۆرھو

خھرمان و شھنيار، لھ هھئىن شھن كرىن

زپ کردن وه ئامپاز ویژنگ

سىيە مائى

مەشكە و سىپا

مەشكە و مەشكەژەنەیل/

Awênik

Taqî kirdinê le seri siyemal, folklor û şêwey jiyani
wiyerdey kurdewarî

Nûser:

Ferhad izetîzade

sal ٢٠١١ zayînî

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.